

Pavlovits Tamás

ÚJKORI ÉS FELVILÁGOSODÁSKORI ESZMETÖRTÉNET

Filozófia részismereti képzés (BA)
e-learning kurzus
(EFOP 343 2020. június)

Oktató: Pavlovits Tamás, egyetemi tanár
SZTE BTK Filozófia Tanszék

A kurzus felépítése:

1. A 16. SZÁZAD ÉS A MODERNITÁS KEZDETEI

- 1.1. A filozófia korszakainak áttekintése
- 1.2. A 16. századi eszmetörténeti események
- 1.3. A kopernikuszi forradalom

2. AZ ÚJRAKEZDÉS EMPIRISTA ÉS RACIONALISTA PROGRAMJA

- 2.1. Racionalizmus és empirizmus
- 2.2. Az empirista módszertan (Bacon)
- 2.3. A racionalista módszertan (Descartes)

3. RACIONALISTA ISMERETELMÉLET ÉS DESCARTES FILOZÓFIÁJA

- 3.1. Racionalista ismeretelmélet
- 3.2. Descartes: A hiperbolikus kétely
- 3.3. Descartes: A cogito ergo sum és az istenérv

4. RACIONALISTA METAFIZIKÁK

- 4.1. A szubsztancia fogalma
- 4.2. Descartes szubsztancia-dualizmusa
- 4.3. Spinoza szubsztancia-monizmusa
- 4.4. Leibniz monadológiája

5. EMPIRISTA ISMERETELMÉLET

- 5.1. Az empirista ismeretelmélet
- 5.2. Locke ismeretelmélete
- 5.3. Hume ismeretelmélete

6. RACIONALISTA ETIKÁK I

- 6.1. A racionalista etikák jellemzői
- 6.2. Az akarat szabadsága
- 6.3. Descartes etikája (a provizórikus morál)

7. RACIONALISTA ETIKÁK II (SPINOZA)

- 7.1. Spinoza etikájának alapelvei
- 7.2. Determinizmus és az affektusok
- 7.3. Ész és szabadság

8. EMPIRISTA ETIKÁK

- 8.1. Az empirista etika alapelvei
- 8.2. Konvencionalizmus (Hobbes, Mandeville)
- 8.3. Emotivizmus (Hume)

9. FELVILÁGOSODÁSKORI TÁRSADALOMFILOZÓFIÁK

- 9.1. Kontraktualizmus
- 9.2. Rousseau morálfilozófiája
- 9.3. Rousseau társadalomfilozófiája

10. A FELVILÁGOSODÁS JELLEMZŐI

- 10.1. Mi a felvilágosodás?
- 10.2. A felvilágosodás jellemzői

Olvasmányok:

Kötelező filozófiatörténet:

Filozófia (Boros Gábor szerk.), Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007. A kora újkori filozófia és a Felvilágosodás fejezetek: 640- 813-ig. (Ebből nem kell: a 5.14, 5.16 és a 6.9 alfejezetek.)

Kötelező primér művek:

1. Bacon: *Novum Organum*, Bp, Nippon, 1995
2. Descartes: *Értekezés a módszerről*, ford. Boros Gábor, Bp, IKON, Matúra, 1992.
3. Descartes: *Elmélkedések az első filozófiáról*, (A 6 elmélkedés) Bp, Atlantisz, 1994
4. Spinoza: *Etika* (I., II., V. rész), Bp, Osiris, 1997
5. Leibniz: Újabb értekezés az emberi értelemről, Budapest, L'Harmattan, 2005, Előszó: 17-36. o.
6. Leibniz: Monadológia, In: Leibniz: *Válogatott filozófiai írások*, (ford. Endreffy Zoltán, Nyíri Tamás), Bp, Európa, 1986.
7. Locke: *Értekezés az emberi értelemről*, (az I. könyv végig, a II. könyvből: 1-10. fejezetek), Bp, Osiris, 2003
8. Hume: *Tanulmány az emberi értelemről*, Bp, Nippon, 1995
9. Rousseau: *Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól*, In: Politikafilozófiai írások, (szerk.: Miklós Tamás), Budapest, Atlantisz, 2017, 61-200.
10. Rousseau: *Társadalmi szerződés*, I. és II. könyv, In: Politikafilozófiai írások, (szerk.: Miklós Tamás), Budapest, Atlantisz, 2017, 259-319. oldal.
11. Kant: *Válasz a kérdésre: mi a felvilágosodás?*, In: *A vallás a puszta ész határain belül és más írások*, Bp, Gondolat, 1980.
12. Condorcet: *Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története*, Bp, Gondolat, 1986, (Kilencedik korszak: Descartes-tól a Francia Köztársaság megalakulásáig) 188-238. o.

Ajánlott primér művek:

1. Montaigne: Raymond Sebond mentsége, In: *Esszék II*, Pécs, Jelenkor, 2002
2. Bacon: *Új Atlantisz*, Bp, Nippon, 1995
3. Galilei: *Párbeszéd a két legnagyobb világrendszerről*, Bukarest, Kriterion, 1983
4. Newton: *A világ rendszeréről*, In: *N. válogatott írásai*, Bp, Tipotex, 2003
5. Newton: *A természetfilozófia matematikai alapjai*, In: *U.o.*
6. Descartes: *A filozófia alapelvei*, I. rész, Bp, Osiris, 1996
7. Malebranche: *Beszélgetések a metafizikáról és a vallásról*, Budapest, L'Harmattan, 2007
8. Spinoza: *Teológia-politikai tanulmány*, Bp, Osiris, 2003
9. Spinoza: *Tanulmány az értelem megjavításáról*, In: *Ifjúkori művek*, Bp, Akadémiai K., 1981
10. Hobbes: *Leviathán I*, (Első rész), Bp, Kossuth, 1999
11. Berkeley: *Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről és más írások*, Bp, Gondolat, 1985
12. Berkeley: *Hülasz és Philonusz három párbeszéde*, In: *Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről és más írások*, Bp, Gondolta, 1985
13. Hume: *Értekezés az emberi természetről*, Bp, Gondolat, 1976
14. Diderot: *Levél a vakokról*, In: *Válogatott filozófiai művei*, Bp, Akadémiai K., 1983.
15. Voltaire: *Filozófiai levelek*
16. Voltaire: *Filozófiai ábécé*

Ajánlott idegen nyelvű szakirodalom: (az itt felsorolt művek a TIK-ben hozzáférhetők)

1. Bréhier: *Histoire de la philosophie*, deuxième volume: „XVIIe et XVIIIe siècles”, Paris, PUF, 1981
2. Ueberwegs: *Grundriss des Geschichte der Philosophie*, dritter Teil: „Die Philosophie der Neuzeit bis zum Ende des Achtzehnten Jahrhundert”, Berlin, Mittler&Sohn, 1924

3. Totok: *Handbuch des Geschichte der Philosophie*, IV: „Frühe Neuzeit, 17. Jahrhundert, Frankfurt am Mein, Klostermann, 1981
4. Copleston: *A History of Philosophy*, volume 4: „Descartes to Leibniz”, volume 5: „Hobbes to Hume”, London, Burns&Oates Ltd., 1960
5. A „*The Cambridge Companion to*” kötetei: to Leibniz, Spinoza, Descartes, Hobbes, Bacon, Hume
6. Hans-Jürgen Engfer: *Empirismus versus rationalismus?: Kritik eines philosophie-historischen Schemas*, Paderborn; München; Wien; Zürich: Schöningh, 1996

Ajánlott magyar nyelvű szakirodalom:

1. Boros Gábor: *Spinoza és a filozófiai etika problémája*, Bp, Atlantisz, 1997
2. Boros Gábor: *Descartes*, Bp, Áron, 1998.
3. Boros Gábor: *Leibniz gyakorlati filozófiája*, Gödöllő, Attraktor, 2009.
4. Schmal Dániel: *A kezdet nélküli kezdet. Descartes és a karteziánizmus problémái*, Budapest, Gondolat, 2012.
5. Deleuze: *Spinoza és a kifejezés problémája*, Bp, Osiris-Gond, 2000
6. Deleuze: *Kant és Hume*, Bp, Osiris-Gond, 1998
7. Faragó Szabó István: *Az újkori szkepticizmus története*, Bp, Áron, 2005
8. Forrai Gábor: *Locke. A jelek tana*, Budapest, L'Harmattan, 2005
9. Pavlovits Tamás: *Blaise Pascal, A természettudománytól a vallási apológiáig*, Gödöllő, Attraktor, 2010.
10. Wolfgang Röd: Descartes-tól a német felvilágosodásig, In: *Hagyomány és újítás a filozófiában*, Bp, Áron, 2003
11. Ész és szenvedély, filozófiai tanulmányok a XVII-XVIII. századról, szerk: Boros Gábor, Bp, Áron, 2003
12. L. Goldmann: *A rejtőzködő Isten*, Bp, Gondolat, 1977
13. L. Kolakowski: *Isten nem adósnak semmivel*, Bp, Európa, 2000
14. Simonyi Károly: *A fizika kultúrtörténete*, (a 17. és a 18. századra vonatkozó fejezetek), Bp, Gondolat, 1981
15. Theun de Vries: *Spinoza*, Bp, Európa, 1987

